

Fiskeri- og kystdepartementet
Postboks 8118 Dep
0032 OSLO

2004/1283- / 467/2005

31.01.2005

**HØRING - SAMLET INNSATS - NY STRUKTUR - INNSTILLING FRA
ARBEIDSGRUPPEN FOR DEN BLÅ-GRØNNE MATALLIANSEN**

Styret ved Havforskningsinstituttet har drøftet innstillingen om blå-grønn matallianse.
Havforskningsinstituttets høringsuttalelse følger vedlagt.

Med vennlig hilsen

Tore Nepstad
administrerende direktør

Kari Østervold Toft
seniorrådgiver

Postadresse/Post address:

Postboks 1870 Nordnes
N-5817 Bergen
Norge/Norway

Internett:

<http://www.imr.no>

Tlf./Tel.: (+ 47) 55 23 85 00

Faks/Fax: (+ 47) 55 23 85 31

Bankgiro nr./Bank account: 7694.05.00849

Swift-adr.: DNBANOKK

Enhetsregisternr./Registration no: 971349077

E-post/E-mail: havforskningsinstituttet@imr.no

Senter/Dept.:

Saksbeh./Handled by:

Adresse/Address:

Tlf./Tel.:

Faks/Fax:

E-post/E-mail:

Administrerende direktør

Kari Østervold Toft

Nordnesgaten 50

55 23 85 38

karit@imr.no

VENNLIGST ADRESSER ALL POST TIL INSTITUTTET/PLEASE ADDRESS YOUR CORRESPONDENCE TO THE INSTITUTE

Blå-grønn matallianse – Havforskningsinstituttets høringsuttalelse

Sammendrag

- Havforskningsinstituttet er positiv til etablering av en felles faglig arena og mener at dette kan skje uavhengig av hvilken restrukturering som velges.
- Havforskningsinstituttet foreslår en annen deling av infrastruktur både nasjonalt og i europeisk sammenheng. Etablering av ett felles infrastrukturesselskap er feil vei å gå.
- Havforskningsinstituttet mener at gjennomgangen av ”blå” og ”grønn” sektor har vært ubalansert, og at utvalgets forslag i hovedsak er en omstrukturering av blå forskning.
- Ny struktur må være forankret i forskningsmeldingen som kommer våren 2005.
- Utvalget understreker at man ønsker mindre fragmentering og bedre integrering i næringsrettet forskning. Havforskningsinstituttet er bekymret for at foreslått restrukturering kan føre til ytterligere fragmentering av forskning for samfunn og forvaltning.

Innledning

Havforskningsinstituttet mener at det er betimelig at en gjennomgår organiseringen av forskningen både i ”blå” og ”grønn” sektor. Det hadde vært ønskelig med en bedre integrering mellom de involverte institutter. Derfor er vi skuffet over at innstillingen i hovedsak konsentrerer seg om ”blå” sektor, og vi ser få områder hvor det legges til rette for å hente ut synergier mellom de to sektorene.

Dokumentet bærer noe preg av manglende forståelse for at den ”blå” forskningen må forholde seg til en global arena både når det gjelder forvaltnings- og næringsrelaterte utfordringer og forskningsfaglige standarder. Norsk marin forskning står sterkt internasjonalt. Vi ser at forskningen i stadig større grad globaliseres og at det er behov for en fortsatt styrking både kvantitativt og kvalitativt. Sterke forskningsmiljøer som står seg godt i internasjonal konkurranse vil være essensielt for Norge i framtiden. Havforskningsinstituttet hadde i den sammenheng gjerne sett at styringsgruppen hadde et høyere ambisjonsnivå for den marine forskningen.

Rapporten presenterer en figur som indikerer at nær 50 institusjoner driver forskning rettet inn mot ”blå” eller ”grønn” sektor, mens innstillingens konkrete forslag kun omfatter de ”blå” instituttene Fiskeriforskning, Havforskningsinstituttet, Nasjonalt institutt for sjømat- og ernæringsforskning, Norconserv, de ”grønne” Akvaforsk, Veterinærinstituttet og Matforsk, i tillegg til SINTEF fiskeri og havbruk. Vi ser det som en svakhet at innstillingen kun omfatter de største og mest velfungerende institusjonene. Innstillingen tar heller ikke for seg forholdet mellom disse institusjonene og universitets- og høyskolesektoren. Havforskningsinstituttet ser det også som en vesentlig svakhet at landbruksinstituttene ble trukket ut av prosessen før styringsgruppens arbeid ble ferdigstilt.

Havforskningsinstituttet mener at det er helt nødvendig å se de foreslåtte endringer i sammenheng med Stortingets behandling av forskningsmeldingen våren 2005.

Nedenfor behandler vi de punkt høringsbrevet ber om svar på.

Forslag 1: Etablere en fellesarena for de blå og grønne forskningsaktørene

Havforskningsinstituttet støtter ikke etableringen av en overordnet blå-grønn matallianse med de oppgaver og det mandat som er beskrevet i innstillingen. Havforskningsinstituttet mener dette organet lett kan utvikle seg til å bli en konkurrent til Norges forskningsråd på en av de viktigste sektorene i framtiden. Organets sammensetning og ikke minst det foreslåtte mandatet, gjør at det er stor sannsynlighet for at organet over tid vil tilta seg en rolle og myndighet som ”konsernstyre” for hele den blå-grønne forskningssiden. Etter Havforskningsinstituttets syn vil dette føre til en vesentlig svekkelse av instituttene generelt.

Et annet alternativ er å etablere et topplederforum bestående av instituttlederene ved de berørte instituttene, universitetene, de to departementene og Norges forskningsråd. Dette organet bør fungere som et informasjonsutvekslingsorgan mer enn en rådgiver og et beslutningsorgan. Organet må kunne utarbeide fellesuttalelser og tilsvarende.

Havforskningsinstituttet har sin viktigste rolle som forskningsbasert rådgivingsinstitutt. Fiskeri- og kystdepartementet (FKD) er helt avhengig av å basere sin forvaltning og sine internasjonale forhandlinger på kunnskap fra forskningen. FKD må derfor ha mulighet til å styre og påvirke Havforskningsinstituttets aktivitet og i hvilken retning instituttet skal utvikle seg.

Havforskningsinstituttet er imidlertid positiv til forslaget om etablering av en faglig fellesarena for samhandling og samarbeid mellom de blå og grønne forskningsaktørene og universitetene. Dette elementet kan etableres umiddelbart og uavhengig av de andre elementene i innstillingen. Etter Havforskningsinstituttets syn er det denne samhandlingsarenaen som er det sentrale elementet i denne alliansen. Arenaen for samhandling vil være vesentlig for å binde universitets- og høyskolesektoren, forvaltningsinstituttene og det næringsrettede instituttet sammen.

Forslag 2: Opprette et infrastrukturselskap som overtar de berørte instituttene havbruksstasjoner, men også de som er drevet av universitetene og andre

Havforskningsinstituttet ser positivt på at en gjør infrastruktur mer tilgjengelig for alle forskningsinstitutt som arbeider i marin sektor, noe som muliggjør mer rasjonell bruk og økt spissing av de ulike forskningsstasjonene inn mot spesifikke behov. Våre forskningsstasjoner har en høy utnyttelsesgrad og har gjennom alle år vært brukt av andre institusjoner. Den nasjonale overkapasiteten bør løses ved at de som sitter med problemet finner løsning på det.

Havforskningsinstituttet går mot å samle alle forskningsstasjonene i ett eget infrastrukturselskap under det næringsrettede forskningsselskapet av flere grunner: (Argumentene utdypes i vedlegg 1.)

- Erfaring nasjonalt og internasjonalt viser at det er nødvendig med en tett kobling mellom spesialisert forskningskompetanse og videreutvikling av spesialisert infrastruktur (teknisk og biologisk). Den koblingen vil ikke bli ivaretatt i den foreslåtte modellen.
- På forskningsstasjonene finnes både teknisk og biologisk infrastruktur. Den biologiske infrastrukturen (f.eks. fiskebestander og stadier av fisk) må etableres i et langsiktig perspektiv og i tett samspill med de enkelte institutters forskningsstrategi.
- Forskning for samfunn og forvaltning og næringsrettet forskning foreslås skilt ut fra habilitetshensyn. Da er det inkonsekvent når utvalget foreslår å legge alle forskningsstasjoner under det næringsrettede selskapet og dermed gjør de forvaltningsrettede instituttene totalt avhengige av kjøp av infrastrukturtenester fra det næringsrettede selskapet. Ønsket om habilitet blir i så fall illusorisk.

- Tett kobling mellom forskning og infrastruktur er en viktig konkurransefordel for norske miljø. Utviklingen i EU mot ERA (European Research Area) vil forsterke konkurransefordelen for institusjoner som har sterk integrering av infrastruktur og spesialkompetanse. En strategisk satsing på infrastruktur er avgjørende for internasjonal suksess i finansiering og bygging av spisskompetanse.

Havforskningsinstituttet foreslår en modell som den en har etablert i forbindelse med FUGE-programmet og i EUs 6. rammeprogram og ERA. Her har det enkelte institutt ansvar for å utvikle spesielle forskningsplattformer og infrastruktur, og denne gjøres tilgjengelig for alle både på nasjonalt og europeisk nivå.

Forslag 3: Skille ut næringsrettet virksomhet fra de instituttene som driver forskning for å gi råd til forvaltningen

Havforskningsinstituttet er enig i at det trengs en gjennomgang av forskningen for å få en funksjonell arbeidsdeling. En arbeidsdeling som er basert på oppdragsgiver, samfunn og forvaltning eller næringsliv, gir imidlertid store utfordringer og lite faglig integrering. Vi forutsetter at forskning for forvaltning og samfunn og næringsrettet forskning defineres som beskrevet i regjeringens forslag til strategi for marin verdiskaping, og at det vil være retningsgivende når skillelinjene eventuelt skal trekkes.

En av utfordringene ved restrukturering av forskningsinstitusjonene er at aktiviteter er infiltrert i hverandre i mange institusjoner. Skiller man ut næringsrettede aktiviteter kan det ha en direkte negativ effekt på forvaltningsrettet forskning – og omvendt. Et levende, innovativt og produktivt forskningsmiljø er avhengig av kritisk masse. Norske institusjoner og forskningsgrupper er generelt for små og en videre oppsplitting kan utarme velfungerende fagmiljø.

Havforskningsinstituttet understreker derfor behovet for forsiktighet dersom en foretar skille mellom nærings- og forvaltningsrettet forskning. God forskning for samfunn og forvaltning er et viktig fundament for en innovativ næringsforskning. Også ved de instituttene som er tenkt inn i det næringsrettede selskapet foregår det i dag forvaltningsrettet forskning. Vi går ut fra at disse instituttene blir gjennomgått for å skille ut denne aktiviteten, på samme måte som de forvaltningsrettede instituttene skal gjennomgå for å skille ut næringsrettet aktivitet. Vi vil imidlertid understreke at det er nødvendig å gi rom for en stor sone hvor aktører fra ”begge sider” kan arbeide. Havforskningsinstituttet er bekymret for at dette elementet er for lite vektlagt i utredningen.

I tillegg til spisskompetanse innen en del kjerneområder, trenger forskning for forvaltning og samfunn et bredt kompetansegrunnlag som inkluderer en solid kompetanse knyttet til næringsens utfordringer. Mens næringsrettet forskning er mer spisset mot spesifikke oppgaver, trenger forvaltningsrettet forskning et videre perspektiv for å ivareta både samfunns- og forvaltningsinteresser. Vi er derfor opptatt av at det beholdes et integrert kompetansespekter innen forvaltningsforskningen som gjør forvaltningsinstitusjonene i stand til å vedlikeholde og fornye faggrunnlaget. Dette brede kompetansegrunnlaget har generert en rekke ideer som har ført til næringsutvikling. Havforskningsinstituttet synes at det er en svakhet at rapporten ikke omtaler dette potensialet og mener at dette aspektet må ivaretas og styrkes.

Forskning er avhengig av troverdighet hos alle aktører. Institusjonell og personlig habilitet er derfor avgjørende. Inhabilitet oppstår gjerne der forskningen kan oppfattes å være avhengig av økonomiske interesser i for stor grad. Det er viktig at det utarbeides spilleregler som sikrer

at de beste kvalifiserte institusjonene gjennomfører oppdrag fra industrien når habiliteten ikke står i fare slik det også står i rapporten (pkt. 1.3.4).

Forvaltningsinstituttens rolle i internasjonale organer og forhandlinger er av stor betydning for samfunnet. Det er der føringene for viktige beslutninger formes, og det er svært viktig at instituttene oppfattes som faglig ledende og habile aktører internasjonalt. I framtiden vil forskningen i større grad være avhengig av internasjonal finansiering. Integreerte slagkraftige forskningsmiljøer med nødvendig bredde og kvalitet i kompetanse trengs for å sikre Norges andel av slike midler. En oppsplitting av tunge forskningsmiljø kan bety en fragmentering som underminerer vår internasjonale slagkraft. Spesielt må vi skjerme kjerneområder der Norge tar mål av seg til å være ledende. Etter Havforskningsinstituttets mening er det viktig å skjerme satsingsområder hvor det er bred enighet om å holde Norge i internasjonal forskningsfront mot oppsplitting.

Forslag 4: Samle næringsrettet forskningsvirksomhet i et holdingselskap

Styringsgruppen går inn for å opprette et holdingselskap, Norsk fiskeri- og matforskning AS – NOFIMA, som er planlagt å utvikle seg til et konsern med to typer selskaper over tid, et infrastrukturselskap og forskningsutførende fagenheter.

Havforskningsinstituttet er tvilende til denne konklusjonen. Et selskap som i så stor grad vil være avhengig av å arbeide med nærings- eller bedriftsrettet forskning på nasjonalt plan må ha sin hovedfinansiering gjennom oppdrag fra næringslivet. Innstillingen drøfter ikke sannsynligheten for at næringslivet i tilstrekkelig grad vil benytte seg av et slikt selskap.

Havforskningsinstituttet mener at dersom det skal etableres et konsern, bør det etableres i en engangsoperasjon uten å gå veien om et holdingselskap. AS NOFIMA bør, hvis det etableres, ha en struktur med en avdeling for biologi, en avdeling for teknologi og en avdeling for foredling og marked. Dette er en modell vi mener vil ivareta næringsens behov og sikre samhandlingen med forvaltningsinstituttene.

Generelle merknader og konklusjoner

Samlet sett mener Havforskningsinstituttet at det er viktig at styringsgruppens innstilling ikke fører til en svekking av potensialet for marin verdiskaping. Det er i denne sammenheng spesielt viktig at forskning for samfunn og forvaltning ikke blir svekket av nyetablering av et næringsforskningskonsern. Havforskningsinstituttet mener at en styrking av marin forskning og sterkere integrering av forskning for samfunn og forvaltning er nødvendig dersom det marine verdiskapingspotensialet skal realiseres.

Norges forskningsråd gjennomførte i 2000 evalueringen ”[Research in Biology and relevant areas of Biochemistry in Norwegian Universities, Colleges and Research institutes](#)”.

Evalueringen er klar i sin anbefaling: sterkere grunn- og grunnleggende forskning, klarere fokusering og prioritering, og en fusjonering til større og sterkere miljøer er nødvendig. I lys av dette mener Havforskningsinstituttet at styringsgruppens konklusjon om at en restrukturering kan gjennomføres innen dagens rammer er tatt på sviktende grunnlag. Dersom institusjonene skal holde internasjonal standard krever forslaget til restrukturering økte ressurser til marin forskning.

Synergier mellom ”blå” og ”grønn” sektor

Havforskningsinstituttet kan ikke se at forslaget utløser nye positive synergier mellom ”blå” og ”grønn” sektor. Akvaforsk, Matforsk og Veterinærinstituttet eies av ”grønn” sektor, men

arbeider allerede i dag tungt inn mot ”blå” sektor og synergiene er i stor grad tatt ut. Institutt for husdyrfag ved Norges Landbrukshøgskole (NLH) fungerer i dag både som universitets- og næringsinstitutt. Instituttet har foretatt en betydelig oppbygging av akvakulturrelatert forskning de siste årene. NLH er ikke definert blant de institusjoner som omfattes av blå-grønn matallianse, og en potensiell synergi blir dermed ikke realisert.

Rapporten bruker økonomiske og regionale argumenter for å ekskludere Planteforsk og Bioforsk fra den foreslåtte modell. Det nye Bioforsk (Planteforsk, Jordforsk og NORSØK) vil dermed bestå med både en næringsrettet og forvaltningsrettet aktivitet. Rapporten legger tilsynelatende opp til en struktur som formelt overfører forskningskapasitet fra ”grønn sektor” til ”blå sektor”. Det er ikke gitt en eneste mulighet for å bruke ”blå” kompetanse inn mot ”grønn sektor”, derimot monopoliseres forskningen innen ”grønn” sektor i enda sterkere grad.

Lokalisering

Ved eventuell deling av forvaltnings- og næringsorienterte forskningsenheter vil det være meget viktig å få til en hensiktsmessig samlokalisering mellom aktørene som på sikt også inkludere universitets- og høgskolesektoren. Lokalisering må være tuftet på funksjonalitet heller enn regionalpolitiske hensyn. Etter Havforskningsinstituttet syn må derfor lokaliseringen tuftes på en samlokalisering med og en videre bygging på de miljøene som er sterkest i dag. Det vil legge forholdene til rette for en fagtematisk koordinering der institusjonene faglig og infrastrukturmessig utfyller hverandre.

Hvorfor ikke samle alle forskningsstasjonene i ett eget infrastrukturselskap under det næringsrettede forskningsselskapet

1. Erfaring nasjonalt og internasjonalt viser at det er nødvendig med en tett kobling mellom spesialisert forskningskompetanse og videreutvikling av spesialisert infrastruktur (teknisk og biologisk). Den koblingen vil ikke bli ivaretatt i den foreslåtte modellen. I forholdet til infrastruktur er det Havforskningsinstituttets erfaring at etterspørselen etter denne type installasjoner er tett knyttet til ønsket om samarbeid med de relevante fagmiljøer. Etterspørselen fra internasjonale forskningsmiljøer går gjennom etablerte faglige kontakter. Kontakten mellom forskningsinstitusjonene og de som forvalter infrastrukturen må derfor være tett. I en forskningsvirksomhet er det ikke uten videre fornuftig å skille mellom brukere og eiere av infrastruktur fordi forskningsprosjektene ofte krever et tett og integrert samarbeid mellom aktørene.

2. Forskningsstasjonene består både av teknisk og biologisk infrastruktur. Den biologiske infrastrukturen (eks. spesialiserte fiskebestander og stadier) må etableres i et langsiktig perspektiv og i tett samspill med de enkelte institutters forskningsstrategi. Forskning for samfunn og forvaltning og næring har dels ulike behov når det gjelder forskningsstasjoner og andre forskningsfasiliteter, og det er ventet at denne spesialiseringen vil øke i årene som kommer. Forvaltningen har bl.a. behov for å bruke disse eksperimentelle stasjonene både inn mot miljø-, ressurs- og havbruksproblemstillinger, dessuten ventes selve karakteren av forskningen å bli mer spesialisert og kreve et mer omfattende utstyrsnivå for å svare på bl.a. grunnleggende problemstillinger innen velferd, helse og miljø for forvaltning og samfunn.

3. Utvalget velger å skille forskning for samfunn og forvaltning og næringsrettet forskning ut fra habilitetshensyn. Da er det inkonsekvent når utvalget legger alle forskningsstasjoner under det næringsrettede selskapet og dermed gjør de forvaltningsrettede instituttene totalt avhengige av kjøp av infrastrukturtjenester fra det næringsrettede selskapet. Ønsket om habilitet blir i så fall illusorisk.

I den foreslåtte modellen er det forutsatt at næringene etter hvert skal inn som eiere i næringsinstituttet, herunder også infrastrukturselskapet. Det kan godt tenkes at farmasiindustrien vil være interessert i å bli eiere i et selskap som etter alt å dømme vil være et ledende selskap i verden. Dersom vi får et slikt forhold, vil det, for et nøytralt forskningsbasert rådgivningsinstitutt, bli umulig å utføre flere typer forsøk i et slikt anlegg grunnet koblingene til industrien.

4. Tett kobling mellom forskning og infrastruktur er en viktig konkurransefordel for norske miljø bl.a. når det gjelder søknader om forskningsprosjekt i EU. Dette gjelder både forskningsfartøyer, laboratorier og forskningsstasjoner. Den videre utviklingen i EU mot ERA (European Research Area) vil ytterligere kunne forsterke konkurransefordelen hos institusjoner som har en slik sterk integrering av infrastruktur og spesialkompetanse. Vi frykter at et felles infrastrukturselskap vil svekke muligheten for å konkurrere om EU midler og muligheten til å videreutvikle Norges deltakelse i ERA på dette feltet.

Kompleks og avansert infrastruktur er avgjørende for å hevde seg internasjonalt. En strategisk satsing på infrastruktur er avgjørende for internasjonal suksess i finansiering og bygging av

spisskompetanse. En enkel konkurranseutsetting av infrastrukturen gjennom et eget selskap vil frata norske forskere et viktig virkemiddel for internasjonal konkurransedyktighet.

5. Havforskningsinstituttet har utviklet forskningsstasjonene på Austevoll og Matre til i større grad å rette seg mot forvaltningens og samfunnets forskningsbehov de siste årene. Rene næringsaktiviteter er i stor grad basert på salg av restkapasitet i anleggene for å sikre full utnyttelse. Et eksempel på spissing mot fiskevelferd, miljø og helse er etableringen av merdmiljølaboratoriet i Matre og innretningen på nybygget i Matre. Tilsvarende fasiliteter er etablert på Austevoll mot lignende problemstillinger på marine oppdrettsorganismer som torsk og kveite. Havforskningsinstituttet arbeider også med et infrastrukturprosjekt inn mot EU i det 6. rammeprogram med tanke på videreutvikling av forsøksfasilitetene i Austevoll, Bergen og Matre inn mot problemstillinger knyttet til velferd, helse og miljø. Et slikt prosjekt innebærer både forskning for videreutvikling av fasilitetene, samt mekanismer for å gjøre fasiliteter og tilhørende kompetanse tilgjengelige for forskere og studenter fra hele Europa.

6. Havforskningsinstituttet vil foreslå en modell som ligner på det en har etablert i forbindelse med Forskningsrådets FUGE-program, og innen samordning og deling av forskningsinfrastruktur innen EU sitt 6. rammeprogram og ERA. Dette innebærer at det enkelte institutt får ansvar for å utvikle spesielle forskningsplattformer og infrastruktur, og at denne infrastrukturen gjøres tilgjengelig for alle – enten på et nasjonalt eller europeisk nivå. Dette kan bygges opp med et nasjonalt nettverk av komplementære fasiliteter innen den blå-grønne matalliansen, slik at de ulike forskningsinfrastrukturene spisses mot den enkelte institusjon sitt hovedkompetanseområde. Et slikt konsept innebærer at andre institusjoner også får tilgang til denne fasiliteten, og dermed ikke behøver å utvikle og vedlikeholde parallelle og like strukturer.